

RECENZJE

KATARZYNA GRYCH*, SEBASTIAN WIEŁOSZ** | UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI

Joanna Hryniewska, *Substytucje nazwisk Polaków w języku chińskim*

ELIPSA, WARSZAWA 2017, S. 302

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JJP.100.3.11>

Jak pisał o nazwach własnych Alan Gardiner (1957: 43), wskazują one na dany obiekt, opierając się na walorach charakterystycznych dla swego brzmienia, bez względu na znaczenie, jakie ze sobą noszą i jakie się im przypisuje. Te słowa mogą stanowić dobry wstęp do książki Joanny Hryniewskiej *Substytucje nazwisk Polaków w języku chińskim*. Autorka przeprowadza praktyczną analizę transliteracji dokonywanych w języku chińskim w odniesieniu do polskich antroponomów, w których istotną rolę odgrywają między innymi cechy fonetyczne charakterystyczne dla obu języków. Książka została wydana w 2017 roku w Warszawie i jest to pierwsza tego typu pozycja dotycząca substytucji polskich nazw własnych w języku chińskim. Liczy 302 strony i podzielona została na osiem części, z których pierwsza jest wstępem, kolejne trzy stanowią przygotowanie teoretyczne do piątej, będącej praktyczną analizą chińskich adaptacji nazwisk Polaków. Cztery środkowe części można więc uznać za treść właściwą. Szósta część to zakończenie z wypisanymi wnioskami, siódma zawiera bibliografię, a ósma listę przykładowych nazwisk polskich wraz z ich adaptacjami w języku chińskim. Część teoretyczna przynosi omówienie stanu badań, różnic między językiem polskim i chińskim – w szczególności w zakresie wokalizmu, konsonantyzmu, budowy sylab i systemu pisma (w wypadku języka chińskiego przybliżona została również kwestia systemu tonalnego, a także dyftongów i tryftongów) – oraz problematyki związanej z etymologią i historią nazwisk w obu opisywanych językach. Część analityczna rozpoczyna się od przedstawienia metody analizy, a następnie dzieli się na dwie części: wokalizm oraz konsonantyzm.

Źródła wykorzystane przy powstawaniu książki obrazują ogrom pracy włożonej przez autorkę w dotarcie do niezbędnych informacji. Na uwagę w tym kontekście zasługuje już sam subkorpus nazwisk wyekscerpowanych z tekstów polskich antologii literackich wydanych w języku chińskim oraz ze stron internetowych. J. Hryniewska wskazuje, że oprócz wykorzystania dostępnego na rynku chińskim słownika antroponomów (Guo (red.) 1993), z którego wyekscerpowwała około 72 procent nazwisk, przy tworzeniu korpusu sięgnęła również do książki *Literatura polska*¹ (Yi (red.) 1999), *Antologii XX-wiecznej poezji polskiej* (Yi (red.) 1991),

* katarzyna.grych@uj.edu.pl; ORCID: 0000-0002-1810-9915

** sebastian.wielosz@uj.edu.pl; ORCID: 0000-0003-1902-8751

1 Antologia literatury polskiej.

a także 62 stron internetowych. Autorka podaje, że wspomniany słownik antroponomów jest jedynym źródłem słownikowym zawierającym polskie nazwiska, do którego dotarła. Należy jednak wspomnieć, że dostępne są też inne słowniki, w których odnaleźć można hasła dotyczące nazwisk polskich, mimo że nie im są w całości poświęcone. Takimi pozycjami są na przykład angielsko-chiński słownik nazw własnych (Jin (red.) 1991) czy podręcznik tłumaczeń nazwisk angielskich ujęty w formę słownikową *Yingyu xingming yiming shouce* (1984).

W pierwszej części treści zasadniczej poświęconej opisowi stanu badań pojawia się bogate omówienie tego, co polscy naukowcy pisali o polskich antroponomach i ich obcojęzycznych adaptacjach. Pozwala to w dużym stopniu poznać tę problematykę, w tym sposoby analizy oraz podejście innych badaczy do tej kwestii. Autorka poświęca wiele miejsca (42 strony) pozycjom dotyczącym adaptacji polskich antroponomów do języka niemieckiego, co może wydawać się nieuzasadnione w wypadku książki traktującej o adaptacjach chińskojęzycznych. Dalsza lektura unaocznia jednak, że poczyniona egzemplifikacja stanowi istotny materiał dla poznania mechanizmów substytucji nazwisk polskich w języku obcym, a także obrazuje złożoność i niejednorodność zjawiska. Przytaczane przez J. Hryniewską przykłady w języku niemieckim, pozostającym w obrębie tej samej rodziny językowej, pokazują, jak skomplikowana jest kwestia międzyjęzycznej adaptacji onimów pomimo pokrewieństwa języka dawcy i biorcy. Autorka sięga również po pozycje, które zajmowały się między innymi rutenizacją nazwisk polskich bądź adaptacją antroponomów w krajach zamieszkałych przez Polonię. To obszernie omówienie stanu badań umożliwiło wyłuskanie sposobów adaptacji oraz wyodrębnienie poszczególnych metod, ale i konstatację, na co należy zwrócić uwagę, prowadząc badania z tego zakresu. Nie pozostało to bez wpływu na dalsze rozważania autorki. Po opisie stanu badań prowadzonych w Polsce J. Hryniewska relacjonuje stan badań w Chinach. Stosowny fragment obejmuje jednak zaledwie kilka stron, co wynika z braku dostępnych źródeł. Jak wspomniano, autorce udało się dotrzeć tylko do jednej pozycji, z której korzystała przy opracowywaniu korpusu, pod redakcją Guo Guorong (1993).

W rozdziale poświęconym opisowi różnic między językiem polskim i językiem chińskim autorka szczególną wagę przywiązuje do problemu systemów fonetycznych obu języków oraz budowy w nich sylab. Jako że są to kwestie kluczowe przy adaptacji i substytucji nazw własnych, ta część książki stanowi bardzo istotną podbudowę teoretyczną dla zamieszczonej dalej analizy. Zaczynając od języka polskiego, autorka dokonuje opisu wokalizmu i konsonantyzmu, by następnie przejść do budowy sylab, a na koniec omówić polski system pisma. W opisie specyficznych cech języka chińskiego J. Hryniewska decyduje się na inną kolejność i opis teoretyczny zaczyna od konsonantyzmu. W dalszej kolejności podejmuje zagadnienie wokalizmu, a także dyftongów i tryftongów. Następnie skupia się na budowie sylaby oraz systemu tonalnego – charakterystycznego dla prozodii języka chińskiego – i kończy na systemie pisma. Należy podkreślić, że rozdział ten stanowi zbiór najważniejszych informacji, kluczowych dla analizy adaptacji nazwisk polskich w języku chińskim. Autorka ograniczyła się jedynie do najistotniejszych z punktu widzenia tej książki informacji teoretycznych, co decyduje o przejrzystości tekstu. W podsumowującym tę część podrozdziale wskazuje też konkretne podobieństwa i różnice w obu językach: polskim i chińskim. Unaocznia to odmiennosc obu systemów języka na wielu płaszczyznach, a co za tym idzie – trudność w adaptowaniu antroponomów (ale i w ogóle onimów) do języka chińskiego.

Kolejny rozdział, stanowiący teoretyczny wstęp do analizy substytucji polskich nazwisk w języku chińskim, został poświęcony nazwiskom polskim i chińskim. Oprócz etymologii i krótkiej historii nazwisk polskich w pracy pojawia się także – ciekawy z perspektywy antropologii kulturowej – opis bogatej historii nazwisk chińskich (które nie są wszakże przedmiotem analizy autorki). Dzięki temu publikacja staje się bardziej przystępna dla osób niezaznajomionych z chińską kulturą, w której kwestia nazwisk jest głęboko zakorzeniona.

Rozdział piąty, czyli część praktyczna, stanowi analizę substytucji nazwisk Polaków w języku chińskim, poprzedzoną wstępem metodologicznym, który wprowadza czytelnika w temat mechanizmów adaptacji antroponomów. Autorka podzieliła analizę substytucji na dwie części: wokalizm i konsonantyzm. W obu częściach kryterium decydującym o kolejności omawiania poszczególnych samogłosek i spółgłosek jest miejsce artykulacji. J. Hryniewska podaje udział procentowy każdej głoski w wydzielonym korpusie, a następnie przykłady, z których każdy zapisany jest alfabetem łacińskim w języku polskim, znakami ideograficznymi w języku chińskim, oficjalną transkrypcją języka chińskiego *pinyin* oraz dwukrotnie za pomocą międzynarodowego alfabetu fonetycznego – dla obu języków. W tej części książki pojawiają się 1704 substytucje nazwisk polskich w języku chińskim, a poszczególne fragmenty są podsumowywane przez autorkę komentarzem z obserwacjami dotyczącymi mechanizmów adaptacji.

Książka J. Hryniewskiej jest przystępna nie tylko dla sinologów i osób mówiących w języku chińskim, ale również dla wszystkich zainteresowanych onomastyką i substytucją nazwisk polskich w językach obcych. Wynika to z tego, że obok znaków chińskich autorka posługuje się także transkrypcją *pinyin* oraz międzynarodowym alfabetem fonetycznym, co pozwala na zaobserwowanie pewnych zależności bez znajomości języka biorcy. Dodatkowo poświęca cały rozdział na omówienie różnic między językiem polskim i chińskim, co sprawia, że nawet osoby niedysponujące wiedzą na temat systemu językowego Chin nie będą miały problemu ze zrozumieniem przeprowadzonej analizy. Mimo że kwestia adaptowania antroponomów, czy w ogóle samej konwersji grafemicznej, była już w przeszłości badana, książka J. Hryniewskiej jest pierwszą pozycją omawiającą adaptację polskich antroponomów do języka chińskiego. Stanowi niezwykle rzetelną analizę jej sposobów i mechanizmów. To unikatowa praca badawcza ze względu na poziom skomplikowania poruszanego zagadnienia oraz dzięki temu, że autorka podjęła się opisu zabiegów, które nie są ustandaryzowane, a mimo to odkryła konkretne zależności i trafnie wypunktowała swoje obserwacje.

Bibliografia

- Gardiner A. 1957: *The theory of proper names. A controversial essay*, 2nd ed., Oxford University Press, London.
- Guo G. (red.) 1993: *Names of the world's peoples. Shijie renming fanyi da cidian*, Zhongguo duiwai fanyi chubangongsi, Pekin.
- Jin P. (red.) 1991: *Yinghan renwu diming shijian cidian. An English-Chinese dictionary of proper names*, Waiyu jiaoxue yu yanjiu chubanshe, Pekin.
- Yi L. (red.) 1991: *Bolan ershi shiji shixuan*, Shanghai yiwen chubanshe, Szanghaj.
- Yi L. (red.) 1999: *Bolan wenxue*, Waiyu jiaoxue yu yanjiu chubanshe, Pekin.
- Yingyu xingming yiming shouce*, Shangwu yinshuguan, Szanghaj 1984.